

Prijedlog Direktive Europskog parlamenta i Vijeća o dužnoj pažnji za održivo poslovanje i izmjeni direktive (EU) 2019/1937

Topić, Katarina

Master's thesis / Diplomski rad

2023

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Law / Sveučilište u Zagrebu, Pravni fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:199:213796>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-16**

Repository / Repozitorij:

[Repository Faculty of Law University of Zagreb](#)

Pravni fakultet u Zagrebu
Katedra za trgovačko pravo i pravo društava

Katarina Topić

PRIJEDLOG DIREKTIVE EUROPSKOG PARLAMENTA I VIJEĆA O DUŽNOJ PAŽNJI
ZA ODRŽIVO POSLOVANJE I IZMJENI DIREKTIVE (EU) 2019/1937 –

sustainable corporate due diligence

diplomski rad

mentor: doc. dr. sc. Antun Bilić

Zagreb, rujan 2023.

SADRŽAJ

1. UVOD	1
2. PROCES DONOŠENJA PRIJEDLOGA DIREKTIVE O DUŽNOJ PAŽNJI ZA ODRŽIVO POSLOVANJE.....	1
3. PRIJEDLOG DIREKTIVE EUROPSKOG PARLAMENTA I VIJEĆA O DUŽNOJ PAŽNJI ZA ODRŽIVO POSLOVANJE I IZMJENI DIREKTIVE (EU) 2019/1937.....	2
3.1. Kontekst donošenja Prijedloga direktive o dužnoj pažnji za održivo poslovanje	2
3.2. Načela supsidijarnosti i proporcionalnosti	4
3.3. Pravna osnova	6
3.4. Opći i posebni ciljevi Direktive o dužnoj pažnji za održivo poslovanje	8
3.5. Osobno područje primjene Prijedloga direktive.....	9
3.6. Materijalno područje primjene Prijedloga direktive.....	11
3.7. Obveza provedbe dužne pažnje.....	12
3.8. Prijedlog direktive i Pariški sporazum	15
3.9. Nadzorna tijela, prijava potkrijepljenih sumnji i sankcije.....	15
3.10. Građanskopravna odgovornost poduzeća za štetu.....	16
3.11. Obveze direktora	17
4. MIŠLJENJE EUROPSKOG GOSPODARSKOG I SOCIJALNOG ODBORA I STAJALIŠTE EUROPSKOG PARLAMENTA.....	17
4.1. Mišljenje Europskog gospodarskog i socijalnog odbora	17
4.2. Stajalište Europskog parlamenta i predloženi amandmani.....	18
5. PITANJE UKLJUČIVANJA FINANCIJSKOG SEKTORA U OSOBNO PODRUČJE PRIMJENE DIREKTIVE	20
6. ODNOS PRIJEDLOGA DIREKTIVE O DUŽNOJ PAŽNJI ZA ODRŽIVO POSLOVANJE I DIREKTIVE O NEFINANCIJSKOM IZVJEŠTAVANJU	23
7. PRIJENOS DIREKTIVE O DUŽNOJ PAŽNJI ZA ODRŽIVO POSLOVANJE U HRVATSKO PRAVO	25
7.1. Prijenos Direktive u postojeće zakone ili donošenje novog zakona.....	26
7.2. Osobe/organi trgovačkih društava nadležni za obvezu provedbe dužne pažnje.....	27
7.3. Nacionalno nadzorno tijelo	28
8. UTJECAJ DIREKTIVE NA POSTOJEĆE UGOVORNE ODOSE	29
9. OBVEZA POVEĆANE DUŽNE PAŽNJE.....	30

10. POTENCIJALNI UČINCI STUPANJA NA SNAGU DIREKTIVE O DUŽNOJ PAŽNJI ZA ODRŽIVO POSLOVANJE.....	31
11. ZAKLJUČAK	33
LITERATURA.....	36
SAŽETAK.....	38
SUMMARY	39

Izjava o izvornosti

Ja, Katarina Topić pod punom moralnom, materijalnom i kaznenom odgovornošću, izjavljujem da sam isključiva autorica diplomskog rada te da u radu nisu na nedozvoljeni način (bez pravilnog citiranja) korišteni dijelovi tuđih radova te da se prilikom izrade rada nisam koristila drugim izvorima do onih navedenih u radu.

Katarina Topić, v.r.

1. UVOD

Tema ovog rada Prijedlog je direktive Europskog parlamenta i Vijeća o dužnoj pažnji za održivo poslovanje i izmjeni Direktive (EU) 2019/1937 (dalje u tekstu: Prijedlog direktive).

Poslovanje poduzeća na globalnom tržištu za sobom, osim niza pogodnosti, povlači i značajne rizike, a oni nerijetko rezultiraju ugrozom za ljudska prava i okoliš. Uzimajući u obzir šire zadaće koje je Europska Unija (dalje u tekstu: EU) preuzela na sebe, a koje se sastoje u zaštiti temeljnih ljudskih prava i prelasku na zeleno i održivo gospodarstvo, potrebno je uspostaviti regulatorni okvir i mehanizme na razini EU pomoću kojih će takvi ciljevi u konačnici i biti ostvareni. Osim toga, pitanje uređenja *korporativne dužne pažnje* važno je i za uredno funkcioniranje unutarnjeg tržišta EU kojemu mogu naštetiti razlike u zakonodavnom uređenju na razini pojedinih država članica.

Uzimajući u obzir važnost ovakvog Prijedloga direktive, u daljnjem tekstu detaljnije se opisuje kontekst donošenja Prijedloga direktive, sadržaj teksta Prijedloga i uvodnih odredbi, predloženi amandmani, pokušava se dati odgovor na određena pitanja koja se odnose na prijenos ove Direktive u hrvatsko pravo te se upućuje na kritike na Prijedlog direktive i na potencijalne učinke koji bi mogli nastati njezinim stupanjem na snagu.

2. PROCES DONOŠENJA PRIJEDLOGA DIREKTIVE O DUŽNOJ PAŽNJI ZA ODRŽIVO POSLOVANJE

Europska komisija (dalje u tekstu: Komisija) donijela je 23. veljače 2022. nacrt Prijedloga Direktive o dužnoj pažnji za održivo poslovanje i izmjeni Direktive (EU) 2019/1937 nakon koje je Europski gospodarski i socijalni odbor (dalje u tekstu: EGSO) u srpnju iste godine donio svoje mišljenje, da bi potom u prosincu 2022. godine Vijeće Europske unije (dalje u

tekstu: Vijeće EU) zauzelo svoje stajalište u pogledu Prijedloga direktive.¹ Odbor za pravna pitanja Europskog parlamenta (JURI) donio je 25. travnja ove godine nacrt izvješća o Prijedlogu direktive, a 2. lipnja Europski parlament (dalje u tekstu: Parlament) većinski je glasovao u korist usvajanja Prijedloga direktive te je sada na Parlamentu, Komisiji i Vijeću EU da ispregovaraju zajedničku poziciju kako bi Direktiva mogla stupiti na snagu, što se ne očekuje prije 2024. godine. Nakon stupanja na snagu uslijedit će razdoblje u kojem će države članice odredbe Direktive morati transponirati u svoja nacionalna zakonodavstva, a koje bi trebalo trajati dvije godine.²

3. PRIJEDLOG DIREKTIVE EUROPSKOG PARLAMENTA I VIJEĆA O DUŽNOJ PAŽNJI ZA ODRŽIVO POSLOVANJE I IZMJENI DIREKTIVE (EU) 2019/1937

3.1. Kontekst donošenja Prijedloga direktive o dužnoj pažnji za održivo poslovanje

Iako je EU nastala kao ekonomska zajednica čiji cilj je bio gospodarski povezati europske države, a sve sa „višim“ ciljem izbjegavanja novih sukoba na europskom tlu, ona je s vremenom izrasla u uniju koja danas kao jedan od osnovnih ciljeva ima prelazak na klimatski neutralno i zeleno gospodarstvo, a već od ranije osobitu pozornost posvećuje pitanju zaštite ljudskih prava.³ U skladu s tim ciljevima i funkcijama, djelomično pod utjecajem drugih međunarodnih izvora prava⁴, ovaj Prijedlog direktive predstavlja sljedeći korak u izgradnji instituta *korporativne dužne pažnje*, a zajedno s ranije donesenim direktivama i uredbama koje

¹ Prijedlog DIREKTIVE EUROPSKOG PARLAMENTA I VIJEĆA o dužnoj pažnji za održivo poslovanje i izmjeni Direktive (EU) 2019/1937, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/?uri=CELEX:52022PC0071>, 15. travnja 2023. godine

² The Corporate Sustainability Due Diligence Directive (CSDDD): the position of the European Parliament and potential impact, <https://www.loyensloeff.com/insights/news--events/news/the-corporate-sustainability-due-diligence-directive-csddd-the-position-of-the-european-parliament-and-the-impact/>, 15. travnja 2023. godine

³ Prijedlog DIREKTIVE EUROPSKOG PARLAMENTA I VIJEĆA o dužnoj pažnji za održivo poslovanje i izmjeni Direktive (EU) 2019/1937, str. 1.

⁴ Pogledati: Vodeća načela UN-a o poslovanju i ljudskim pravima, OECD-ove Smjernice za multinacionalna poduzeća u vezi odgovornog poslovanja i sektorske smjernice OECD-a.

se bave održivošću doprinosi unapređenju sustava zaštite ljudskih prava u EU kao i ostvarenju ciljeva održivog razvoja.

Važno je naglasiti kako su određene države članice već ranije donijele zakonodavstvo kojim se uređuje pitanje *korporativne dužne pažnje*, nakon čega je EU uvidjela važnost harmonizacije takvih pravila, a sve u svrhu osiguravanja jednakog položaja poduzeća na jedinstvenom europskom tržištu te izbjegavanja fragmentacije koja bi nastala kao posljedica reguliranja *korporativne dužne pažnje* u pojedinim državama članicama, odnosno nereguliranja u drugim državama članicama.⁵

Nadalje, suvremeno globalizirano tržište obilježeno je visoko složenim lancima opskrbe i visokim stupnjem međuovisnosti ne samo poduzeća, nego i država te je u tom smislu potrebno uspostaviti uravnotežen sustav u kojem se s jedne strane ne ugrožava poslovanje na globalnom tržištu i poslovni poduhvati poduzeća koja na tom istom tržištu slobodno djeluju, a s druge strane se ostvaruju svi oni „viši“ i dalekosežniji ciljevi koje EU ima, a koji se prvenstveno tiču pitanja ljudskih prava i izgradnje zelene ekonomije, odnosno održivog gospodarstva.⁶

Pritom ovaj Prijedlog direktive predstavlja samo jednu komponentu složenijeg sustava kojim se nastoji izgraditi održivo gospodarstvo (ono koje se temelji na poštivanju ljudskih prava, dostojanstvu rada i zaštiti okoliša) kroz nametanje određenih obveza samim poduzećima kao najvažnijim akterima na tržištu⁷, no ne treba zanemariti ključnu ulogu država koje na svom teritoriju moraju stvoriti sve potrebne preduvjete za izgradnju cjelokupnog sustava, što uključuje i gospodarstvo, na postavkama zaštite ljudskih prava i očuvanja okoliša. Dakle, poduzeća moraju svoje postupanje uskladiti s relevantnim pravnim izvorima kojima se uređuje

⁵ Prijedlog DIREKTIVE EUROPSKOG PARLAMENTA I VIJEĆA o dužnoj pažnji za održivo poslovanje i izmjeni Direktive (EU) 2019/1937, op. cit. (bilj. 3), str. 3.

⁶ Ibid., str. 1. i 13.

⁷ Ibid., str. 3. – 10.

korporativna dužna pažnja, ali je u konačnici na državama provedbena uloga koja uključuje i poduzimanje mjera represivne naravi onda kada je to potrebno.⁸

„Velika“ poduzeća sve više sama, na dobrovoljnoj razini, primjenjuju postupke dužne pažnje s ciljem ostvarivanja konkurentske prednosti i izbjegavanja neželjenih reputacijskih rizika. Činjenica je kako se i unatoč takvom dobrovoljnom podvrgavanju velikih poduzeća standardima dužne pažnje i dalje uočavaju sve veći negativni učinci koje procesi proizvodnje i potrošnje vezani za države članice EU imaju na države proizvodnje (obično se radi o slabije razvijenim državama), a osobito na radnike i okoliš, pa je samim time jasno kako djelovanje na dobrovoljnoj razini velikih poduzeća, iako pohvalno, nije dovoljno za ostvarivanje širih pozitivnih učinaka.⁹

Važno je naglasiti kako je osobno područje primjene ovog Prijedloga direktive određeno vrlo usko te je njome obuhvaćen manji broj najvećih poduzeća koja udovoljavaju visoko postavljenim pragovima. Upravo bi tim poduzećima bila nametnuta obveza kontrole primjene postupaka dužne pažnje od strane njihovih poslovnih partnera. Dakle, u konačnici bi značajan dio odgovornosti za promicanje obveze dužne pažnje kao i kontrola njezine primjene bila prenesena na manji broj poduzeća obuhvaćena osobnim područjem primjene Prijedloga direktive.

3.2. Načela supsidijarnosti i proporcionalnosti¹⁰

Ugovorom o Europskoj uniji (UEU)¹¹ člankom 5. stavkom 3. i 4. predviđena je primjena načela proporcionalnosti i supsidijarnosti. Radi se o dva načela na kojima EU temelji

⁸ Europski gospodarski i socijalni odbor, Mišljenje Europskog gospodarskog i socijalnog odbora o Prijedlogu direktive Europskog parlamenta i Vijeća o dužnoj pažnji za održivo poslovanje i izmjeni Direktive (EU) 2019/1937, Službeni list Europske Unije, srpanj 2022. godine, str.1.

⁹ Prijedlog DIREKTIVE EUROPSKOG PARLAMENTA I VIJEĆA o dužnoj pažnji za održivo poslovanje i izmjeni Direktive (EU) 2019/1937, op. cit. (bilj. 3), str. 2.

¹⁰ Ibid., str. 13. – 17.

¹¹ Ugovor o Europskoj uniji, https://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:9e8d52e1-2c70-11e6-b497-01aa75ed71a1.0011.01/DOC_2&format=PDF, 20. travnja 2023.

izvršavanje svojih nadležnosti. Naime, u onim područjima u kojima nije predviđena isključiva nadležnost EU, Unija djeluje temeljem načela supsidijarnosti čiji cilj je zaštititi pravo država članica na djelovanje u onim područjima u kojima nadležnosti nisu u potpunosti prepustili Uniji. Prema načelu supsidijarnosti EU djeluje onda kada države članice ne mogu pojedinačno ostvariti ciljeve svog djelovanja u određenom području, nego se taj cilj zbog opsega ili učinaka predloženog djelovanja može uz bolje rezultate ostvariti na razini EU.¹²

Uzimajući u obzir načelo supsidijarnosti pitanje korporativne dužne pažnje potrebno je urediti upravo na razini EU iz sljedećih razloga:

1. problematika korporativne dužne pažnje je europsko, odnosno globalno pitanje koje stoga ne može biti uređeno isključivo na razini pojedinih država članica;
2. poduzeća i ulagači djeluju međunarodno, a lanci vrijednosti sve više postaju europski, odnosno globalni;
3. aktivnosti pojedinih država članica dovode do fragmentacije, a time za poduzeća nastaju značajne poteškoće i veći troškovi;
4. na razini EU pitanje dužne pažnje je već regulirano te ovakva Direktiva predstavlja nadogradnju postojećeg sustava i
5. regulacija na razini EU stvara veći odjek na međunarodnoj razini, pa je veća mogućnost da će ista poslužiti kao poticaj izvan EU na reguliranje pitanja dužne pažnje.¹³

Primjenom načela proporcionalnosti uspostavlja se granica u djelovanju institucija EU, pa sukladno tom načelu mjere koje EU donosi ili poduzima moraju udovoljavati trima kriterijima: prikladnost postizanju željenog cilja, potreba takvih mjera za postizanje određenog cilja te

¹² Načelo supsidijarnosti, <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/hr/sheet/7/nacelo-supsidijarnosti>, 20. travnja 2023.

¹³ Europska komisija, Izvješće o procjeni učinaka, veljača 2022. godine, str. 30. – 32.

nenametanje pretjeranog tereta pojedincima u odnosu na cilj koji se želi ostvariti.¹⁴ Načelo proporcionalnosti u Prijedlogu direktive dolazi do izražaja u odabranom pristupu prema kojemu poduzeća imaju obvezu poduzimanja *odgovarajućih mjera* koje su razmjerne vjerojatnosti pojave negativnih učinaka kao i resursima dostupnim samom poduzeću.¹⁵ Dakle, opterećenje koje bi za poduzeća proizlazilo iz ove Direktive mora biti sukladno veličini, dostupnim resursima i profilu rizičnosti.

3.3. Pravna osnova¹⁶

Prijedlog direktive o dužnoj pažnji temelji se na dvije odredbe Ugovora o funkcioniranju Europske Unije (dalje u tekstu UFEU) ¹⁷– članak 50. i članak 114.

Pritom je člankom 50. stavkom 1. UFEU - a propisano kako u svrhu ostvarenja slobode poslovnog nastana Europski parlament i Vijeće donose direktive u skladu s redovnim zakonodavnim postupkom i nakon savjetovanja s EGSO-om, a to čine osobito u svrhu usklađivanja, u mjeri u kojoj je to potrebno, zaštitnih mehanizama koje države članice zahtijevaju od trgovačkih društava radi zaštite interesa članova i trećih, a sve s ciljem izjednačavanja takvih zaštitnih mehanizama u Uniji¹⁸.

Dakle, primjenom odredbe čl. 50. UFEU-a omogućava se zakonodavnim tijelima EU djelovanje u onim situacijama kada postoji potreba uklanjanja postojećih prepreka slobodi poslovnog nastana ili prevencije pojave mogućih prepreka, a koje se javljaju kao posljedica različitog razvoja nacionalnih zakonodavnih okvira. Da bi djelovanje Parlamenta i Vijeća bilo dopušteno potrebno je kumulativno ispunjenje dva uvjeta: pojava prepreka slobodi poslovnog

¹⁴ Načelo proporcionalnosti, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/?uri=LEGISSUM:proportionality>, 20. travnja 2023. godine

¹⁵ Prijedlog DIREKTIVE EUROPSKOG PARLAMENTA I VIJEĆA o dužnoj pažnji za održivo poslovanje i izmjeni Direktive (EU) 2019/1937, op. cit. (bilj. 3), recital (15), str. 32

¹⁶ Ibid., str. 10. – 13.

¹⁷ Ugovor o funkcioniranju Europske unije, https://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:9e8d52e1-2c70-11e6-b497-01aa75ed71a1.0011.01/DOC_3&format=PDF, 20. travnja 2023.

¹⁸ Čl. 50. stavku 2. točki (g) UFEU-a

nastana mora biti izgledna i mjere koje se poduzimaju moraju za cilj imati sprječavanje pojave odnosno djelovanja takvih prepreka.

Uz čl. 50. UFEU-a važan je čl. 114. UFEU – a kojim se propisuje obveza aktivnog djelovanja u području usklađivanja nacionalnih propisa donesenih u državama članicama kroz poduzimanje i primjenu odgovarajućih mjera, a sve u svrhu uspostave i funkcioniranja unutarnjeg tržišta.

Opravdanost donošenja ovakvog Prijedloga direktive, utemeljenog upravo na čl. 50 i 114. UFEU – a, uvjetovana je okolnošću da je aktivnostima nacionalnih zakonodavaca država članica u prethodnom periodu donesen određeni broj propisa kojima je uređena *korporativna dužna pažnja*, a koji se međusobno u određenoj mjeri razlikuju te kao takvi predstavljaju prijetnju na način da su poduzeća koja djeluju na unutarnjem tržištu EU – a podvrgnuta primjeni različitih uvjeta što u konačnici dovodi do narušavanja tržišnog natjecanja¹⁹, a čime se posljedično narušavaju i prava potrošača (uzimajući u obzir da je temeljna funkcija prava tržišnog natjecanja upravo zaštita potrošača)²⁰. Naime, s jedne strane i dalje postoje pravni sustavi koji pitanje dužne pažnje ne reguliraju ili je regulativa znatno blaža nego u drugim pravnim sustavima te se time stvara prednost za ona poduzeća koja u takvim državama imaju svoje sjedište, pritom i proizvodnja te kretanje roba i usluga idu u korist takvih pravnih sustava. S druge strane, evidentna je opasnost pojave različitih zahtjeva koji međusobno mogu biti potpuno ili djelomično nespojivi, a čime se poduzećima znatno otežava obavljanje njihove gospodarske djelatnosti.²¹ Nadalje, važna razlika među pravnim porecima koji trenutno uređuju pitanje korporativne dužne pažnje odnosi se na pitanje pristupa uređenju građanskopravne

¹⁹ Prijedlog DIREKTIVE EUROPSKOG PARLAMENTA I VIJEĆA o dužnoj pažnji za održivo poslovanje i izmjeni Direktive (EU) 2019/1937, op. cit. (bilj. 3), str. 12. – 13.

²⁰ Butorac Malnar, Vlatka, Pecotić Kaufman, Jasminka, Petrović, Siniša, Akšamović, Dubravka, Liszt, Marijana, Pravo tržišnog natjecanja i državnih potpora, Zagreb, 2021., str. 6.

²¹ Prijedlog DIREKTIVE EUROPSKOG PARLAMENTA I VIJEĆA o dužnoj pažnji za održivo poslovanje i izmjeni Direktive (EU) 2019/1937, op. cit. (bilj. 3), str. 12.

odgovornosti za štetu u slučaju kršenja propisane obveze primjene dužne pažnje. Naime, neki zakonodavni sustavi izrijeком predviđaju institut građanskopravne odgovornosti za štetu, dok drugi takav oblik odgovornosti potpuno isključuju. Takav postojeći sustav stvara opasnost narušavanja tržišnog natjecanja obzirom da je moguća situacija u kojoj bi poduzeća koja su postupala protivno zahtjevima propisanim zakonom trpjela potpuno različite posljedice ovisno o svome sjedištu, na način da bi dio poduzeća podlijegao obvezi naknade štete sukladno pravilima instituta građanskopravne odgovornosti za štetu dok za druga poduzeća takva obveza ne bi nastala.²²

Dakle, donošenjem ovog Prijedloga direktive temeljem ranije navedenih odredbi UFEU – a teži se uklanjanju prepreka slobodi poslovnog nastana, izgradnji i očuvanju unutarnjeg tržišta te zaštiti tržišnog natjecanja.

3.4. Opći i posebni ciljevi Direktive o dužnoj pažnji za održivo poslovanje²³

Osnovno obilježje direktiva kao sekundarnih izvora prava određivanje je rezultata koji moraju biti ostvareni, pa je rezultat onaj element direktive koji je jedinstven za sve države članice dok se načini postizanja tih rezultata mogu razlikovati od države do države.²⁴

U kontekstu Prijedloga direktive o dužnoj pažnji za održivo poslovanje može se govoriti o općim i posebnim ciljevima koji bi primjenom iste trebali biti ostvareni.

Opći ciljevi ovog Prijedloga direktive jesu: bolje iskorištavanje potencijala unutarnjeg tržišta u svrhu poticanja prijelaza na održivo gospodarstvo, poticanje održivog stvaranja vrijednosti te dugoročno poboljšanje izvedbe i otpornosti poduzeća sa sjedištem u EU.

²² Ibid., str. 12. – 13.

²³ Europska komisija, op. cit. (bilj. 13), str. 32. – 33.

²⁴ Čapeta, Tamara, Rodin, Siniša, Osnove prava Europske unije, Zagreb, 2018., str. 19. – 20.

Ovako definirani opći ciljevi trebali bi se postići kroz: povećanje odgovornosti direktora za održivo poslovanje i implementaciju faktora održivosti u postupke donošenja odluka unutar poduzeća te povećanje odgovornosti poduzeća za sprječavanje i ublažavanje negativnih učinaka na ljudska prava i okoliš, uključujući lance vrijednosti, a sve uzimajući u obzir postojeće međunarodne standarde kojih se EU dužna pridržavati.

U svrhu postizanja ranije navedenih općih ciljeva potrebno je ispuniti niz posebnih ciljeva:

- a) razjasniti očekivanja prema direktorima u pogledu njihove obveze da djeluju u interesu poduzeća uzimajući pritom u obzir interese svih dionika kao i dugoročne interese poduzeća;
- b) poticati implementaciju rizika održivosti (uključujući rizike proizašle iz lanaca vrijednosti) te utjecati na korporativno upravljanje rizicima, na procese ublažavanja negativnih učinaka, na olakšavanje upravljanje zavisnošću poduzeća i na sposobnost reagiranja na nastale promjene;
- c) povećati odgovornost za utvrđivanje, prevenciju i ublažavanje negativnih učinaka, uključujući negativne učinke u lancima vrijednosti, izbjegavati fragmentaciju zahtjeva dužne pažnje na unutarnjem tržištu te stvarati pravnu sigurnost za sve dionike u pogledu očekivanog standarda ponašanja i odgovornosti;
- d) poboljšati dostupnost pravnih sredstava oštećenim osobama, a za koje je šteta nastala kao posljedica postupaka poduzeća s negativnim učinkom na ljudska prava i okoliš te
- e) poboljšati korporativne procese upravljanja u svrhu olakšavanja implementacije održivosti u postupke odlučivanja (direktora i poduzeća u cijelosti).

3.5. Osobno područje primjene Prijedloga direktive

Osobno područje primjene Prijedloga direktive određeno je pomoću pragova, a zbog relativno velikog opterećenja kojim bi podvrgavanje obvezama koje proizlaze iz Prijedloga

direktive rezultiralo, Prijedlogom nisu obuhvaćena mikro, mala i srednja poduzeća (dalje u tekstu: MMSP). Pragovi su različito postavljeni ovisno o tome radi li se o EU poduzećima ili poduzećima iz trećih država. Pa bi tako u osobno područje primjene ulazila EU poduzeća koja u prosjeku imaju više od 500 zaposlenih i svjetski neto promet veći od 150 milijuna EUR. No, tekstom Prijedloga direktive postavljaju se drugačiji uvjeti za poduzeća koja barem 50% neto prometa ostvare u tzv. *sektorima s velikim učinkom* koji su taksativno nabrojani, a sami uvjeti su postavljeni na prosječno više od 250 zaposlenih i svjetski neto promet veći od 40 milijuna EUR u posljednjoj financijskoj godini. Poduzeća iz trećih država ulazila bi u osobno područje primjene ove Direktive ukoliko su ostvarila neto promet veći od 150 milijuna EUR na tržištu Unije u financijskoj godini koja prethodi posljednjoj takvoj godini. I za poduzeća iz trećih država propisani su drugačiji uvjeti za tzv. *sektore s velikim učinkom*, pa je tako predviđeno da poduzeća iz trećih država ulaze u osobno područje primjene Direktive i ukoliko su ostvarila neto promet veći od 40 milijuna EUR i manji od 150 milijuna EUR u Uniji u financijskoj godini koja prethodi posljednjoj takvoj godini, ako je barem 50% svjetskog neto prometa ostvareno u nekom od *sektora s velikim učinkom*.

Različit pristup određivanju uvjeta za EU i ne-EU poduzeća temelji se na sljedećim razlozima:

- a) kod poduzeća iz trećih država kao relevantan parametar uzima se neto promet ostvaren u EU kako bi se na taj način stvorila teritorijalna veza između konkretnog poduzeća i EU iz čega proizlazi kako određeno poduzeće ima utjecaj na unutarnje tržište EU te je stoga opravdano na njega primjenjivati pravo EU;
- b) za poduzeća iz trećih država kao uvjet nije predviđen broj zaposlenika jer je njegovo određivanje povezano s određenim teškoćama koje proizlaze iz nepostojanja jedinstvene definicije zaposlenika na svjetskoj razini;

c) određivanjem broja zaposlenika i neto prometa kao kriterija za europska poduzeća primjena ove Direktive usklađuje s primjenom Prijedloga direktive u pogledu korporativnog izvještavanja o održivosti i

d) primjena ranije spomenuta dva kriterija (broj zaposlenika i neto promet) na poduzeća iz EU rezultirat će primjenom Direktive na poduzeća iz EU koja su relativno manja u odnosu na ona iz trećih država, a čime se osigurava nepromjenjivost uvjeta tržišnog natjecanja na unutarnjem tržištu.²⁵

Obveza dužne pažnje na poduzeća koja potpadaju pod neki od *sektora s velikim učinkom* primjenjuje se samo u pogledu ozbiljnih negativnih učinaka relevantnih za pojedini sektor.

Nadalje, važno je istaknuti kako su obveze poduzeća iz trećih zemalja ograničene u pogledu propisanih pragova te obveze usklađivanja dužnosti direktora. Ostale obveze predviđene Prijedlogom direktive primjenjivale bi se na poduzeća iz trećih zemalja jednako kao i na poduzeća iz EU.²⁶

Na MMSP-ove bi ova Direktiva djelovala posredno. Naime, velika poduzeća obuhvaćena primjenom Direktive dio svojih obveza će prenijeti na dobavljače koje čine MMSP-ovi. Stoga se u kritikama upućenim Prijedlogu direktive ističe kako je potrebno osmisliti mjere i tehnike kojima će se pružiti potpora MMSP-ovima u usklađivanju poslovanja sa zahtjevima velikih poduzeća.²⁷

3.6. Materijalno područje primjene Prijedloga direktive

Materijalno područje primjene ovog Prijedloga direktive odnosi se na obveze poduzeća vezane za potencijalne i stvarne negativne učinke na ljudska prava i okoliš koji se javljaju u

²⁵ Prijedlog DIREKTIVE EUROPSKOG PARLAMENTA I VIJEĆA o dužnoj pažnji za održivo poslovanje i izmjeni Direktive (EU) 2019/1937, op. cit. (bilj. 3), str. 16.

²⁶ Ibid.

²⁷ Europski gospodarski i socijalni odbor, loc. cit.

vlastitom poslovanju poduzeća, poslovanju njihovih društava kćeri te u aktivnostima u njihovim lancima vrijednosti, a koje su poduzete od strane subjekata s kojima se poduzeća nalaze u *uvriježenim poslovnim odnosima*, ovim Prijedlogom direktive uređuje se i pitanje odgovornosti za kršenje ranije spomenutih obveza.²⁸

3.7. Obveza provedbe dužne pažnje

Tekstom Prijedloga direktive zahtijeva se od poduzeća koja su obuhvaćena njezinim područjem primjene provedba dužne pažnje u sferi ljudskih prava i zaštite okoliša ispunjavanjem posebno navedenih zahtjeva.

Ti pojedinačno navedeni zahtjevi kojima se ispunjava obveza provedbe dužne pažnje jesu:

a) implementacija dužne pažnje u politike poduzeća

Poduzeća bi morala implementirati dužnu pažnju u sve svoje korporativne politike te uspostaviti politiku dužne pažnje. Pritom politika dužne pažnje mora sadržavati tri elementa: opis načina na koji poduzeće pristupa dužnoj pažnji, kodeks ponašanja s opisom pravila i načela kojima se zaposlenici i društva kćeri poduzeća moraju podvrgnuti kao i opis postupaka osmišljenih u svrhu provedbe dužne pažnje.

b) utvrđivanje stvarnih i potencijalnih negativnih učinaka

Države članice moraju se pobrinuti da poduzeća poduzimanjem odgovarajućih mjera utvrde stvarne i potencijalne negativne učinke svog poslovanja, poslovanja društava kćeri ili one koji proizlaze iz uvriježenih poslovnih odnosa (kada su negativni učinci povezani s lancima vrijednosti poduzeća) na ljudska prava i okoliš. U svrhu ispunjavanja tako postavljenih obveza država poduzećima mora omogućiti korištenje mehanizama kojima mogu postići tražene

²⁸ Prijedlog DIREKTIVE EUROPSKOG PARLAMENTA I VIJEĆA o dužnoj pažnji za održivo poslovanje i izmjeni Direktive (EU) 2019/1937, op. cit. (bilj. 3), članak 1. stavak 1., str. 46.

rezultate, uključujući i savjetovanje s potencijalno pogođenim skupinama što je kao vrlo važan element osiguravanja provedbi politika održivog razvoja istaknuto i u Mišljenju EGSO-a²⁹.

c) sprječavanje i ublažavanje potencijalnih negativnih učinaka te okončanje stvarnih negativnih učinaka i smanjenje njihova opsega na najmanju moguću mjeru

Na državama članicama je osigurati da poduzeća poduzimaju odgovarajuće mjere kako bi spriječila ili kada to nije moguće ublažila potencijalne negativne učinke na ljudska prava ili okoliš. Pa su tako poduzeća po potrebi dužna: izraditi i provesti plan preventivnih mjera uz savjetovanje s pogođenim dionicima; tražiti ugovorna jamstva od poslovnih partnera kako će se osigurati usklađenost s kodeksom ponašanja kao i tražiti plan preventivnih mjera od partnera, a sve u mjeri u kojoj su određene djelatnosti obuhvaćene lancem vrijednosti samog poduzeća; poduzeti potrebna ulaganja; pružati potporu MMSP-ovima s kojima postoji uvriježen poslovni odnos, a čija je održivost ugrožena uslijed usklađivanja s kodeksom ponašanja, odnosno planom preventivnih mjera te u konačnici surađivati s drugim akterima ukoliko se takvim postupanjem pozitivno utječe na smanjenje negativnih učinaka.

U pogledu obveze okončanja stvarnih negativnih učinaka propisano je kako države članice osiguravaju postupanje poduzeća kojim ona poduzimaju odgovarajuće mjere u svrhu otklanjanja stvarnih negativnih učinaka, a ako se negativni učinak ne može otkloniti onda se države članice moraju pobrinuti da poduzeće opseg takvog negativnog učinka smanji na najmanju moguću mjeru. Pa su tako poduzeća u svrhu otklanjanja negativnih učinaka ili njihovog svođenja na najmanju moguću mjeru dužna: kada je to potrebno plaćanjem odštete i financijskim naknadama pogođenim osobama ili skupinama neutralizirati negativne učinke ili ih svesti na najmanju moguću mjeru; izraditi i provesti plan korektivnih mjera onda kada okončanje negativnog učinka nije odmah moguće; tražiti ugovorna jamstva od druge ugovorne

²⁹ Europski gospodarski i socijalni odbor, loc. cit.

strane s kojom poduzeće ima uvriježen poslovni odnos da će postupanje biti usklađeno s kodeksom ponašanja te da će kada je to potrebno biti izrađen plan korektivnih mjera; pružati potporu MMSP-ovima kada su ista ugrožena usklađivanjem s kodeksom ponašanja ili planom korektivnih mjera, poduzimati potrebna ulaganja te surađivati s drugim subjektima kada se na taj način povećava sposobnost poduzeća da se nosi s negativnim učincima.

d) uspostava i održavanje postupka podnošenja pritužbi

Države članice moraju osigurati da poduzeća uspostave postupke kojima se omogućava podnošenje pritužbi, a koje se podnose u slučaju postojanja opravdane zabrinutosti zbog potencijalnih ili stvarnih negativnih učinaka na ljudska prava ili okoliš. Pritužbe se moraju moći podnijeti kada se negativni učinci javljaju kao posljedica vlastitog poslovanja poduzeća, poslovanja njegovih društava kćeri i lanaca vrijednosti. Pritom države članice moraju osigurati da pritužbe mogu podnijeti sljedeće kategorije osoba: osobe koje su pogođene ili misle da bi potencijalno mogle biti pogođene negativnim učinkom, sindikati i drugi predstavnici radnika te organizacije civilnog društva čije aktivnosti su usmjerene na područja povezana s lancima vrijednosti. Osim obveze uspostave postupka podnošenja pritužbi, poduzeća bi, sukladno obvezi koju bi im nametnule države članice, morala uspostaviti postupak rješavanja tako podnesenih pritužbi. Isto tako propisima kojima se uređuje pitanje dužne pažnje moralo bi se osigurati pravo podnositelja pritužbi na traženje od poduzeća, kojem je pritužba podnesena, daljnjeg postupanja s pritužbom kao i pravo na sastajanje s predstavnicima poduzeća, a sve u svrhu raspravljanja o predmetnim negativnim učincima.

e) praćenje djelotvornosti politike i mjera dužne pažnje

Poduzeća bi trebala imati obvezu provođenja periodičnih procjena vlastitog poslovanja, poslovanja društava kćeri te poslovanja uvriježenih poslovnih partnera povezanih s lancima vrijednosti kao i poduzetih mjera.

f) javno komuniciranje o postupanju povezanom s dužnom pažnjom

Tekstom Prijedloga direktive uspostavlja se obveza izvještavanja i za ona društva koje nisu obuhvaćena takvom obvezom temeljem Direktive 2013/34/EU³⁰, a koja bi se sastojala u obvezi objave godišnjih izvještaja na internetskim stranicama poduzeća.

3.8. Prijedlog direktive i Pariški sporazum

Države članice dužne su osigurati donošenje planova od strane poduzeća kojima se jamči sinergija poslovnog modela i strategije poduzeća s prelaskom na održivo gospodarstvo i ograničavanjem globalnog zatopljenja na 1,5°C što su obveze predviđene Pariškim sporazumom. Isto tako, ako klimatske promjene predstavljaju glavni rizik za poslovanje poduzeća ili glavni učinak poslovanja poduzeća onda poduzeće u svoje planove mora uvrstiti i ciljeve smanjenja emisija. Nadalje, na državama članicama je osigurati da poduzeća ispunjavanje obveza proizašlih iz ove odredbe Direktive uzimaju u obzir kod utvrđivanja varijabilnih primitaka direktora onda kada su ti primici uvjetovani doprinosom direktora poslovnoj strategiji poduzeća.

3.9. Nadzorna tijela, prijava potkrijepljenih sumnji i sankcije

Temeljem teksta Prijedloga direktive nadzor nad poštivanjem nastalih obveza provodila bi nacionalna tijela država članica koja bi na razini EU surađivala kroz Europsku mrežu nadzornih tijela. Pritom minimalne ovlasti kojima nadzorna tijela u obavljanju svojih funkcija moraju raspolagati jesu: mogućnost naložiti prestanak kršenja obveza, suzdržavanje od ponavljanja spornog postupanja i donošenje korektivnih mjera; izricanja novčanih kazni kao i određivanje privremenih mjera u svrhu sprječavanja nastanka ozbiljne i nepopravljive štete. Na

³⁰ DIREKTIVA 2013/34/EU EUROPSKOG PARLAMENTA I VIJEĆA od 26. lipnja 2013. o godišnjim financijskim izvještajima, konsolidiranim financijskim izvještajima i povezanim izvješćima za određene vrste poduzeća, o izmjeni Direktive 2006/43/EZ Europskog parlamenta i Vijeća i o stavljanju izvan snage direktiva Vijeća 78/660/EEZ i 83/349/EEZ, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/PDF/?uri=CELEX:32013L0034&from=en>, 10. svibnja 2023.

državama članicama je osigurati da svaka pravna ili fizička osoba ima pravo na djelotvoran pravni lijek protiv odluke nadležnog nadzornog tijela koja se na nju odnosi.

U Prijedlogu direktive predviđeno je kako su države članice te koje stvaraju pravila o sankcijama koja će biti primjenjive onda kada dođe do kršenja nacionalnih propisa kojima je uređena obveza provedbe korporativne dužne pažnje. Prijedlogom direktive pritom je određeno kako sankcije moraju biti: učinkovite, razmjerne i odvraćajuće. Prilikom izricanja sankcija uzima se u obzir aktivnosti poduzeća koje su za cilj imale usklađivanje djelovanja poduzeća s korektivnim mjerama kao i ulaganja, ciljane potpora te suradnja s drugim akterima, a sve u cilju otklanjanja ili ublažavanja negativnih učinaka. Visina novčanih kazni, ako se takve izriču, usklađuje se s prometom koji kažnjeno poduzeće ostvaruje. Na državama članicama je da osiguraju javnu objavu svih odluka nadzornih tijela kojima je izrečena neka od propisima predviđenih sankcija.

3.10. Građanskopravna odgovornost poduzeća za štetu

Direktivom je predviđena obveza država članica da uspostave zakonodavni okvir za građanskopravnu odgovornost za štetu onih poduzeća koja nisu spriječila potencijalne negativne učinke, odnosno nisu okončala stvarne negativne učinke ili barem ublažila njihovo djelovanje u najvećoj mogućoj mjeri, a šteta je nastala kao posljedica djelovanja negativnih učinaka koje je trebalo utvrditi, spriječiti, ublažiti i okončati ili smanjiti njihov opseg na najmanju moguću mjeru. Prijedlogom direktive stvara se razlika između građanskopravne odgovornosti za štetu u slučaju vlastitog poslovanja poduzeća, poslovanja društava kćeri i građanskopravne odgovornosti za štetu kod poslovnih odnosa. Dakle, Prijedlogom direktive u kontekstu poslovnih odnosa ograničena je odgovornost poduzeća na način da je poduzeće odgovorno za nastalu štetu onda kada se radi o uvriježenim poslovnim odnosima trajnije naravi i visokog intenziteta te koji su važan dio lanca vrijednosti. Poduzeće koje je primjenjivalo zaštitne mjere predviđene odredbama Prijedloga direktive ne može biti odgovorno za štetu

nastalu uslijed djelovanja negativnih učinaka u kontekstu neizravnih poslovnih odnosa. Takvo izuzeće od odgovornosti ne primjenjuje se u onim situacijama kada bi bilo nerazumno očekivati da će poduzete mjere biti adekvatne za sprječavanje, otklanjanje ili ublažavanje negativnih učinaka. Kod ocjene postoji li odgovornost za štetu u konkretnom slučaju ili ne uzima se u obzir niz čimbenika konkretnog slučaja, a osobito nastojanja poduzeća da na štetu djeluje, da uskladi svoje postupanje s korektivnim mjerama kao i suradnja s drugim akterima u svrhu djelovanja na negativne učinke.

3.11. Obveze direktora

Tekstom Prijedloga direktive uz opću dužnost brižnog postupanja direktora koja je predviđena u pravu društava svih država članica, ističe se dužnost direktora da u sklopu svoje dužnosti djelovanja u najboljem interesu poduzeća uzmu u obzir i posljedice njihovih odluka, a koje se odnose na utjecaj na ljudska prava i okoliš. Pritom je na državama članicama da osiguraju primjenu nacionalnih propisa kojima je uređeno sankcioniranje direktora u slučajevima kršenja dužnosti i propuštanja direktora prema ovoj odredbi Direktive. Slijedom tako općenito postavljene obveze direktora u članku 26. Prijedloga direktive konkretiziraju se dužnosti direktora koje se sastoje od uspostave i nadzora procesa dužne pažnje, izrade politike dužne pažnje te prilagodbe poslovne strategije stvarnim i potencijalnim negativnim učincima.

4. MIŠLJENJE EUROPSKOG GOSPODARSKOG I SOCIJALNOG ODBORA I STAJALIŠTE EUROPSKOG PARLAMENTA

4.1. Mišljenje Europskog gospodarskog i socijalnog odbora³¹

EGSO je u srpnju 2022. godine donio Mišljenje o Prijedlogu direktive.³² U svom Mišljenju EGSO prvenstveno pozdravlja donošenje ovakvog Prijedloga direktive te ističe

³¹ Europski gospodarski i socijalni odbor, loc. cit.

³² Prijedlog DIREKTIVE EUROPSKOG PARLAMENTA I VIJEĆA o dužnoj pažnji za održivo poslovanje i izmjeni Direktive (EU) 2019/1937, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/?uri=CELEX:52022PC0071>, 15. travnja 2023. godine

važnost daljnje harmonizacije europskog zakonodavstva u pogledu održivog poslovanja. Nadalje, EGSO ističe važnost Vodećih načela UN-a o poslovanju i ljudskim pravima. U svome Mišljenju EGSO ukazuje na nekoliko elemenata koji bi se potencijalno mogli pokazati problematičnima, a koje bi trebalo dodatno razraditi, odnosno općenito upozorava na određene posljedice do kojih može doći stupanjem na snagu ove Direktive, a koje u tom smislu moraju biti uzete u obzir te ističe potrebu dodavanja pojedinih odredbi. Načelne kritike koje EGSO ističe u svome mišljenju odnose se na: potrebu dodatnog usklađivanja pojedinih odredbi Prijedloga direktive kako bi se izbjegla fragmentacija koja bi mogla nastati prenošenjem odredbi Direktive u nacionalna zakonodavstva; Prijedlog direktive za cilj bi trebao imati pravnu sigurnost svih dionika; u tekstu mora biti stvorena jasna razlika između negativnih učinaka koje poduzeća uzrokuju/na koja imaju utjecaj i onih koje poduzeća ne uzrokuju/na njih nemaju utjecaj, ali su isti neposredno povezani s poslovanjem poduzeća; u obzir treba uzeti nepovoljan položaj MMSP-ova; socijalno partnerstvo trebalo bi prepoznati kao važan aspekt izgradnje sustava korporativne dužne pažnje; pojedini pravni koncepti su nejasno uređeni; pojam poduzeća trebalo bi zamijeniti pojmom grupacije; postojeći međunarodni standardi i mehanizmi moraju se i dalje poštivati te je potrebno provesti detaljnu procjenu učinaka stupanja ove Direktive na snagu na različite kategorije društva koje se bave gospodarskom djelatnošću.

4.2. Stajalište Europskog parlamenta i predloženi amandmani³³

Europski parlament 1. lipnja 2023. godine zauzeo je svoje stajalište o Prijedlogu direktive o dužnoj pažnji za održivo poslovanje te predložio niz amandmana koji će biti predmetom pregovora koji slijede između Parlamenta, Vijeća ministara i Komisije. Predloženi amandmani kako na uvodne odredbe tako i na sam tekst Prijedloga direktive u jednom dijelu naglašavaju osobito važne elemente same Direktive ili okolnosti koje Direktivu čine

³³ Amandmani koje je donio Europski parlament 1. lipnja 2023. o Prijedlogu direktive Europskog parlamenta i Vijeća o dužnoj pažnji za održivo poslovanje i izmjeni Direktive (EU) 2019/1937, https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-9-2023-0209_HR.html#def_1_1, 1. lipnja 2023. godine

relevantnom, a s druge strane predstavljaju reakciju na kritike koje su upućene tekstu Prijedloga direktive. Među najvažnijim izmjenama i dopunama koje Parlament predlaže u svome stajalištu brisanje je pojma *uvriježenih poslovnih odnosa* koji je i u mišljenju EGSO-a istaknut kao nejasan. Nadalje, predlaže se izmjena uvjeta pod kojima poduzeća potpadaju u osobno područje primjene Direktive o dužnoj pažnji za održivo poslovanje i to tako da se predlaže smanjenje prvotno predviđenih pragova koji proizlaze iz teksta Prijedloga direktive.³⁴ Tako bi uvjet za poduzeća iz EU bio prosječno više od 250 zaposlenih i neto promet na svjetskoj razini veći od 40 milijuna EUR, a uveo bi se pojam *krajnjeg matičnog društva grupe* za kojeg bi uvjeti bili 500 zaposlenih i neto promet na svjetskoj razini veći od 150 milijuna EUR. Predlaže se izmjena i u pogledu uvjeta obuhvaćanja poduzeća iz trećih država osobnim područjem primjene ove Direktive, pa bi tako uvjet bio ostvareni neto promet od najmanje 40 milijuna EUR u Uniji.³⁵ Potom se i ovdje uvodi pojam *krajnjeg matičnog društva grupe* za koje su propisani uvjeti 500 zaposlenika i neto promet na svjetskoj razini veći od 150 milijuna EUR, pri čemu je najmanje 40 milijuna EUR prometa ostvareno u Uniji. Nadalje, predlaže se brisanje pojma *sektora s velikim učinkom* te se navodi kako bi Komisija trebala izraditi smjernice za pojedine sektore i to na temelju postojećih sektorskih smjernica OECD-a uz naznaku na koje bi se sektore takve smjernice osobito trebale odnositi. Predloženim amandmanima dodatno se razrađuje pojam *odgovarajućih mjera* te se detaljnije opisuje što iste podrazumijevaju u kontekstu potencijalnih i stvarnih negativnih učinaka. Također, predlaže se dodavanje odredbi o načinu određivanja prioriteta među negativnim učincima onda kada se poduzeće ne može istovremeno na kvalitetan način nositi sa svima. Parlament predlaže dopunu teksta vezanu za MMSP-ove na način da se u tekst uvrsti odredba kako odnosna poduzeća mogu odlučiti dobrovoljno primjenjivati odredbe donesene temeljem ove Direktive, a u tome bi im trebalo pružati potporu kroz odgovarajuće postupke i mehanizme. Prema ovom Stajalištu planovi tranzicije na održivo poslovanje trebali

³⁴ Ibid., Amandman br. 25

³⁵ Ibid., Amandman br. 27

sadržavati obveze direktora i članova uprave s ciljem rješavanja klimatskih i okolišnih rizika u sklopu strategije poduzeća, a poduzeća s više od 1000 zaposlenih trebali bi dio varijabilnih primitaka direktora vezati s postizanjem ciljeva u pogledu tranzicije na održivo poslovanje. Važna izmjena predlaže se i u pogledu instituta građanskopravne odgovornosti za štetu, a prema kojoj bi u slučaju nepostojanja pravnog sljednika društva kćeri matična društva mogla odgovarati za postupke svojih društava kćeri, ako bi ona bila raspuštena ili prestala djelovati s namjerom izbjegavanja sankcije. Predlaže se i dodavanje definicija nekoliko pojmova, među kojima bi bili: *poduzeće u koje se ulaže*, *institucijski ulagač* i *upravitelj imovinom*, a trebalo bi uvesti i pojam *ranjivih dionika*. Dodatnim člankom bi se u tekst Direktive unijela *klauzula o jedinstvenom tržištu* kojom bi bilo predviđeno kako Komisija i države članice u postupku prijenosa ove Direktive u nacionalna zakonodavstva, a i kasnije u provedbi odredbi utemeljenih na istoj usklađuju svoje aktivnosti kako bi se stvorili jednaki uvjeti za sva poduzeća koja djeluju na unutarnjem tržištu te izbjegla fragmentacija istoga.

5. PITANJE UKLJUČIVANJA FINANCIJSKOG SEKTORA U OSOBNO PODRUČJE PRIMJENE DIREKTIVE

U postupku donošenja nacrtu Prijedloga direktive kao sporno se istaknulo pitanje uključivanja financijskog sektora u osobno područje primjene Prijedloga direktive te predviđena ograničenja obveza propisana tekstem Prijedloga direktive za odnosni sektor.

Financijski sektor pokazao se kao osobito važan u kontekstu zaštite ljudskih prava i okoliša. Naime, financijske institucije zauzimaju ključno mjesto u svjetskoj ekonomiji te njihove aktivnosti u sferi zaštite ljudskih prava i kontrole utjecaja na okoliš mogu biti dalekosežne, u smislu postizanja učinaka van granica one države u kojoj pojedina financijska institucija ima svoje sjedište. Logika povezanosti financijskog sektora s područjem zaštite ljudskih prava i područjem zaštite okoliša je sljedeća – financijske institucije su te koje korporacijama stavljaju

na raspolaganje sredstva potrebna za poslovne poduhvate, pa je razumno očekivati kako same financijske institucije prilikom odlučivanja o financiranju pojedinih poslovnih poduhvata mogu sumnjati u postojanje opasnosti za ljudska prava ili okoliš u sektoru u kojem djeluje njihov klijent. Takva sumnja na potencijalno štetno djelovanje nije relevantna samo za klijenta, nego i za financijske institucije za koje postoji reputacijski rizik u slučaju otkrivanja povezanosti s poslovnim poduhvatom njezinog klijenta kojim je prouzročena ugroza za ljudska prava ili okoliš. Istraživanja pokazuju kako se financijski sektor suočava sa znatnim poteškoćama u sferi zaštite ljudskih prava čime pitanje njegovog uključivanja u područje primjene regulative koja će tek biti donesena postaje osobito važno.³⁶

Prijedlogom Direktive o dužnoj pažnji za održivo poslovanje financijski sektor je obuhvaćen osobnim područjem primjene iste, ali je istovremeno izuzet od brojnih obveza koje bi temeljem Prijedloga direktive trebale biti nametnute onim poduzećima koja posluju u drugim sektorima. Financijski sektor u Prijedlogu direktive nije uvršten u sektore s velikim učinkom, iako je sektorskim smjernicama OECD-a obuhvaćen, a obveza dužne pažnje poduzeća iz financijskog sektora svodi se samo na kontrolu ozbiljnih negativnih učinaka relevantnih za njihov sektor te se vremenski ograničava na razdoblje od dvije godine nakon isteka razdoblja za prenošenje Direktive u nacionalna zakonodavstva država članica. Smatra se kako će razdoblje primjene od dvije godine biti dostatno za uspostavu postupaka provedbe dužne pažnje. No, naglašava se kako bi se istovremeno u financijskom sektoru trebalo obuhvatiti širi spektar stvarnih i potencijalnih negativnih učinaka što bi se postiglo obuhvaćanjem vrlo velikih poduzeća koja predstavljaju regulirana financijska poduzeća čak i kada ona nemaju pravni oblik društva s ograničenom odgovornošću.³⁷

³⁶ How Does the Financial Sector Relate to the European Commission's Proposal For a Corporate Sustainability Due Diligence Directive?, <https://www.ejiltalk.org/how-does-the-financial-sector-relate-to-the-european-commissions-proposal-for-a-corporate-sustainability-due-diligence-directive/>, 15. lipnja 2023. godine

³⁷ Prijedlog DIREKTIVE EUROPSKOG PARLAMENTA I VIJEĆA o dužnoj pažnji za održivo poslovanje i izmjeni Direktive (EU) 2019/1937, op. cit. (bilj. 3), recital (22), str. 34.

Nadalje, propisano je ograničenje lanaca vrijednosti u kontekstu djelovanja reguliranih financijskih poduzeća koja pružaju zajmove, kredite ili druge financijske usluge. Pa se tako lanac vrijednosti ograničava na aktivnosti klijenata koji primaju ranije spomenute usluge i na aktivnosti njihovih društava kćeri, a čije su aktivnosti povezane s predmetnim ugovorom. Isto tako naglašeno je kako se kućanstva i fizičke osobe koje pritom ne djeluju u profesionalnom ili poslovnom svojstvu te MMSP-ovi ne bi trebali smatrati dijelom lanca vrijednosti, a isto tako valjalo bi izuzeti i aktivnosti onih subjekata koji čine lanac vrijednosti samog klijenta.³⁸

Iz Prijedloga direktive proizlazi kako bi financijske institucije obvezu primjene dužne pažnje imale u razdoblju prije sklapanja ugovora, odnosno financijske institucije koje pružaju određene vrste usluga trebale bi utvrditi stvarne i potencijalne negativne učinke na samom početku primjene ugovora, tj. u razdoblju prije pružanja usluge kreditiranja, zajmova, odnosno drugih financijskih usluga. ³⁹ Ovakav pristup definiranju vremenskog obuhvata obveze dužne pažnje suprotan je Međunarodnim standardima UN-a i Smjernicama OECD-a jer se smatra kako poslovanje poduzeća ne može biti promatrano isključivo statički, nego se radi o dinamičnom procesu koji može dovesti do toga da se pitanje poštivanja ljudskih prava javi tek u nekoj kasnijoj fazi pojedinog poslovnog poduhvata, a ne na samom početku kako bi to proizlazilo iz teksta Prijedloga direktive.

Samim tekstom Prijedloga direktive definiran je obuhvat pojma reguliranog financijskog društva, a iz kojega proizlazi kako je područjem primjene Direktive obuhvaćena većina aktera u financijskom sektoru⁴⁰, no istovremeno se kako je ranije naglašeno ta poduzeća izuzimaju od mnogih obaveza, pa stoga široko postavljeno osobno područje primjene ne proizvodi dalekosežne učinke zbog značajnih ograničenja u pogledu primjene pojedinih obaveza.

³⁸ Ibid., recital (19), str. 33.

³⁹ Ibid., recital (30), str. 36. i članak 6. stavak 3., str. 54.

⁴⁰ Ibid., članak 3. točka (a) podtočka (iv), str. 48.

Konačno, ograničenje obveza za financijski sektor predviđeno je i odredbama Prijedloga direktive iz kojih proizlazi kako se od reguliranih financijskih društava ne očekuje primjena ublažavajućih mjera u pogledu raskida ugovora o kreditu, zajmu ili drugog ugovora o financijskim uslugama, ako je razumno očekivati da bi se primjenom odnosnih ublažavajućih mjera mogla prouzročiti znatna šteta klijentu, odnosno subjektu kojemu je konkretna usluga pružena.

U Prijedlogu direktive različit pristup uređenju obveze dužne pažnje za poduzeća iz financijskog sektora pravda se potrebom postizanja balansa između ciljeva Direktive i težnje za smanjenjem administrativnih i financijskih opterećenja nametnutih poduzećima te specifičnostima financijskog sektora. Naime, lanci vrijednosti poduzeća u financijskom sektoru te usluge koje ta poduzeća pružaju različita su u odnosu na poduzeća van odnosnog sektora, a poduzeća iz financijskog sektora u pravilu sama ne krše ljudska prava i ne štete okolišu, nego financiranjem „omogućavaju“ svojim klijentima takvo postupanje⁴¹. Dakle, opasnost za ljudska prava i okoliš većinom ne leži u aktivnostima dobavljača financijskih poduzeća koji čine njihove lance vrijednosti, nego u aktivnostima klijenata financijskih poduzeća.⁴² Ovakav pristup uređenju obveze dužne pažnje poduzeća iz financijskog sektora izložen je brojnim kritikama, a u kojima se prvenstveno ističe značajna uloga koju financijski sektor može imati vezano za kršenje ljudskih prava te nanošenje štete okolišu.

6. ODNOS PRIJEDLOGA DIREKTIVE O DUŽNOJ PAŽNJI ZA ODRŽIVO POSLOVANJE I DIREKTIVE O NEFINANCIJSKOM IZVJEŠTAVANJU⁴³

⁴¹ Strengthening due diligence requirements for financial institutions in the Corporate Sustainability Due Diligence Directive (CSDDD), <https://fairfinanceguide.org/media/498005/ffi-position-paper-csdd.pdf>, 20. kolovoz 2023.

⁴² EU ministers exclude finance from due diligence law in victory for France, <https://www.euractiv.com/section/economy-jobs/news/eu-ministers-exclude-finance-from-due-diligence-law-in-victory-for-france/>, 24. kolovoz 2023.

⁴³ Prijedlog DIREKTIVE EUROPSKOG PARLAMENTA I VIJEĆA o dužnoj pažnji za održivo poslovanje i izmjeni Direktive (EU) 2019/1937, op. cit. (bilj. 3), str. 3. – 8.

U okviru trenutno postojećeg zakonodavstva na razini EU pitanje korporativnog upravljanja u najvećoj je mjeri određeno Direktivom o nefinancijskom izvještavanju⁴⁴, pritom je to pitanje navedenom Direktivom uređeno tek posredno, kroz postavljanje obveze izvještavanja. Spomenutom Direktivom obuhvaćeno je otprilike 12 000 poduzeća koja su podvrgnuta obvezi podnošenja izvještaja vezanih za pitanja rizika, učinaka, mjera i politika koje se odnose na zaštitu okoliša, socijalna i ljudska prava. Krajem 2021. godine Komisija je donijela Prijedlog direktive u pogledu korporativnog izvještavanja o održivosti kojim se revidira Direktiva o nefinancijskom izvještavanju. Tako bi se stupanjem na snagu Prijedloga direktive o dužnoj pažnji za održivo poslovanje zapravo nadopunila Direktiva o nefinancijskom izvještavanju, odnosno njezina predložena izmjena i dopuna na način da bi se stvorila materijalna korporativna obveza, slijedom čega bi određena poduzeća koja su obuhvaćena primjenom odnosne Direktive morala postupati s traženom dužnom pažnjom, a sve u svrhu sprječavanja, ublažavanja ili utjecanja na vanjsku štetu koja nastaje za ljudska prava i okoliš kroz gospodarsku djelatnost pojedinog poduzeća. Dakle, Direktiva o nefinancijskom izvještavanju (kao i potencijalna izmjena i dopuna) i Direktiva o dužnoj pažnji za održivo poslovanje bi zajednički djelovale i ostvarivale pozitivne učinke na način da:

1. bi obveza dužne pažnje koja proizlazi iz Direktive o dužnoj pažnji za održivo poslovanje stvorila obvezu analize rizika nastanka negativnih učinaka te uspostavu adekvatnih postupaka kao odgovor na iste, a što bi bila osnova za prikupljanje podataka koji su potrebni za izvještavanja temeljem predložene Direktive u pogledu korporativnog izvještavanja o održivosti;

⁴⁴ Direktiva 2014/95/EU Europskog parlamenta i Vijeća od 22. listopada 2014. o izmjeni Direktive 2013/34/EU u pogledu objavljivanja nefinancijskih informacija i informacija o raznolikosti određenih velikih poduzeća i grupa

2. Direktiva o korporativnom izvještavanju bi praktično predstavljala posljednju fazu ispunjavanja obveze dužne pažnje koja bi za određena poduzeća proizlazila iz Direktive o dužnoj pažnji za održivo poslovanje te

3. konačno, Direktivom o dužnoj pažnji za održivo poslovanje nastala bi obveza za poduzeća obuhvaćena njezinom primjenom donošenja plana kojem je cilj uskladiti model i strategiju poslovanja sa zahtjevom prelaska na održivo gospodarstvo i ograničavanjem globalnog zatopljenja, a izvještavanje o čemu bi bilo obuhvaćeno Direktivom o korporativnom izvještavanju o održivosti.

Slijedom navedenoga proizlazi kako Direktiva o nefinancijskom izvještavanju sama po sebi nije uspjela proizvesti dalekosežnije učinke na primjenu dužne pažnje od strane poduzeća, no ista dopunjena i izmijenjena Prijedlogom direktive u pogledu korporativnog izvještavanja o održivosti, kojim bi prema procjenama obvezom izvještavanja bilo obuhvaćeno 49 000 poduzeća ⁴⁵, zajedno s Prijedlogom direktive o dužnoj pažnji dovela bi do povećanja učinkovitosti mjera i obveza predviđenih i jednom i drugom.

7. PRIJENOS DIREKTIVE O DUŽNOJ PAŽNJI ZA ODRŽIVO POSLOVANJE U HRVATSKO PRAVO

S obzirom na činjenicu da odredbe direktive, kako bi proizvodile obvezujuće učinke, moraju biti transponirane u nacionalna zakonodavstva država članica potrebno je razmotriti na koji način bi ova Direktiva kada bi stupila na snagu bila prenesena u nacionalno zakonodavstvo, a u tu svrhu potrebno je odgovoriti na sljedeća pitanja:

a) U koji postojeći propis bi direktiva bila prenesena, odnosno postoji li potreba donošenja zasebnog propisa?

⁴⁵ Europska komisija, op. cit. (bilj. 13), str. 6.

b) Koji organi/osobe u trgovačkim društvima bi morali ispunjavati obveze iz Direktive određene kao obveze direktorâ?

c) Koje tijelo bi bilo nadležno za kontrolu provedbe odredbi koje su donesene u nacionalnom pravu temeljem zahtjeva postavljenih ovom Direktivom?

7.1. Prijenos Direktive u postojeće zakone ili donošenje novog zakona

Prijedlog direktive o dužnoj pažnji za održivo poslovanje ulazi primarno u područje prava društva te bi stoga prilikom prijenosa odredbi iste u nacionalno pravo bilo nužno uzeti u obzir postojeće odredbe prava društava koje je u domaćem pravu primarno uređeno Zakonom o trgovačkim društvima⁴⁶. No, prilikom traženja najboljeg načina za prijenos odredbi ove Direktive u nacionalno pravo treba uzeti u obzir kako je pitanje *korporativne dužne pažnje*, u onim pravnim sustavima u kojima je zakonodavstvo doneseno, uređeno donošenjem novih zakona čije materijalno područje primjene je isključivo vezano uz obvezu dužne pažnje.⁴⁷ Ovakav pristup uređenju obveze dužne pažnje potpuno je opravdan kada se uzme u obzir složenost pitanja koja su uređena ovim Prijedlogom direktive, a koje bi onda trebalo ne samo prenijeti u nacionalna zakonodavstva nego i adekvatno razraditi, pa se stoga može zaključiti kako bi u slučaju stupanja na snagu ove Direktive u hrvatskom pravnom poretku bilo svrsishodno donijeti novi zakon koji bi se bavio isključivo *korporativnom dužnom pažnjom*. Takav zakon bi strukturom odgovarao tekstu Prijedloga direktive, no istovremeno bi bio sadržajni u smislu detaljne razrade odredbi od kojih su mnoge u Prijedlogu samo načelno postavljene te zahtijevaju dodatnu aktivnost zakonodavnih tijela država članica.

⁴⁶ NN 111/93, 34/99, 121/99, 52/00, 118/03, 107/07, 146/08, 137/09, 125/11, 152/11, 111/12, 68/13, 110/15, 40/19, 34/22, 114/22, 18/23; dalje u tekstu: ZTD

⁴⁷ Primjerice francuski *Loi de Vigilance* te njemački *Lieferkettengesetz*.

7.2. Osobe/organi trgovačkih društava nadležni za obvezu provedbe dužne pažnje

U tekstu Prijedloga direktive uspostavlja se obveza brižnog postupanja direktora kao i njihova obveza uspostave i nadzora dužne pažnje⁴⁸, pa se postavlja pitanje tko bi u nacionalnom zakonodavstvu, odnosno koje osobe ili tijela, imala obveze koje su Direktivom predviđene kao obveze direktora. Za odgovor na ovo pitanje relevantne su odredbe ZTD-a kojim se uređuju organi trgovačkih društava i odgovorne osobe u trgovačkim društvima.

Uzimajući u obzir narav obveza koje bi se nametnule temeljem odredbi Prijedloga direktive odgovornost za ispunjavanje obveze korporativne dužne pažnje bila bi na upravi i nadzornom odboru u skladu s onim kako su važećim zakonodavstvom uređene i podijeljene njihove nadležnosti, odnosno na upravnom odboru i izvršnim direktorima. Uprava je temeljem zakona zadužena za vođenje poslova društva, pa bi prilikom ispunjavanja odnosne nadležnosti morala uzimati u obzir moguće posljedice svojih odluka u pogledu održivosti, ljudskih prava i utjecaja na okoliš. Isto tako na upravi bi bila dužnost poduzimanja mjera prilagodbe poslovne strategije kako bi se prilikom planiranja poslovanja utvrdili i uzeli u obzir negativni učinci te kako bi se one koji su potencijalni spriječilo, a one stvarne otklonilo ili barem ublažilo. Nadzorni odbor bi pritom sukladno svojim već postojećim nadležnostima i u pogledu primjene odredbi donesenih na temelju direktive imao kontrolnu ulogu, odnosno nadzorni odbor bi kao jednu od svojih nadležnosti trebao imati kontrolu nad postupcima i dužnostima koji su prethodno opisani kao obveze uprave. Također, obveza uprave da izvještava nadzorni odbor o radnjama koje su poduzete u svrhu osiguravanja ispunjena obveze korporativne dužne pažnje mogla bi poslužiti kao kvalitetan mehanizam unutarnjeg nadzora. U društvima s upravnim odborom koji zamjenjuje upravu i nadzorni odbor te izvršnim direktorima nadležnost za ispunjenje obveze dužne pažnje bila bi podijeljena među spomenutim tijelima. Pritom se upravni odbor sastoji od

⁴⁸ Prijedlog DIREKTIVE EUROPSKOG PARLAMENTA I VIJEĆA o dužnoj pažnji za održivo poslovanje i izmjeni Direktive (EU) 2019/1937, op. cit. (bilj. 3), članak 25. i 26., str. 65.

izvršnih i neizvršnih direktora, a izvršni su direktori zaduženi za vođenje poslova društva te zastupanje društva.⁴⁹ Pa bi upravo oni imali primarnu ulogu u ispunjavanju obveza koje će biti nametnute prijenosom direktive, a upravni odbor bi pritom imao primarno nadzornu funkciju u odnosu na izvršne direktore. No, s obzirom na to da je u odredbama ZTD-a⁵⁰ koje se odnose na nadležnosti upravnog odbora određeno kako upravni odbor među ostalim poduzima mjere radi provedbe sustavnog nadzora poslovanja društva, a sve u svrhu otkrivanja potencijalnih rizika koji prijete poslovanju društva, isti bi mogao imati šire postavljenu nadležnost jer bi sam upravni odbor mogao kao jednu od nadležnosti imati i obvezu utvrđivanja stvarnih ili potencijalnih negativnih učinaka koje za okoliš i ljudska prava proizlaze iz poslovanja određenog poduzeća.

7.3. Nacionalno nadzorno tijelo

Posljednje pitanje koje je potrebno razmotriti vezano za prijenos ove Direktive u hrvatsko zakonodavstvo bilo bi pitanje nacionalnog nadzornog tijela koje bi sukladno odredbama Prijedloga direktive bilo zaduženo za vršenje nadzora nad usklađenosti djelovanja poduzeća obuhvaćenih primjenom odredbi donesenih na temelju Direktive. Prijedlogom direktive određeno je kako države članice mogu imenovati jedno ili više nadzornih tijela, ali i kako kao nadzorno tijelo može biti imenovano i tijelo za nadzor reguliranih financijskih društava. Prema trenutno važećim izvorima hrvatskog prava tijelo nadležno za nadzor reguliranih financijskih društava je HANFA.⁵¹ Prema tome nadzor nad ispunjavanjem nacionalnih propisa donesenih na temelju ove direktive mogao bi biti povjeren HANFA – i ili bi u tu svrhu moglo biti ustanovljeno novo zasebno tijelo.

⁴⁹ Petrović, Siniša, Ceronja, Petar, Osnove prava društava, Zagreb, 2019. godine, str. 133. – 139.

⁵⁰ Članak 272.h stavak 2. ZTD-a.

⁵¹ Zakon o financijskim konglomeratima (NN 147/08, 54/13, 51/23), članak 14. stavak 2.

8. UTJECAJ DIREKTIVE NA POSTOJEĆE UGOVORNE ODNOSI

Stupanjem ove Direktive na snagu i njezinim prijenosom u nacionalna prava država članica nastao bi niz posljedica za poslovanje kako onih društava koja zadovoljavaju uvjete predviđene Prijedlogom direktivom te koja bi stoga ušla u njezino osobno područje primjene kao i onih društava koje ne ulaze u osobno područje primjene Prijedloga direktive, ali ista na njih djeluje posredno. Pritom se kao jedno od važnih pitanja postavlja pitanje opstojnosti postojećih ugovornih odnosa onda kada poslovanje jedne od ugovornih strana stvara negativne učinke za ljudska prava ili okoliš. Na ovo pitanje tekst Prijedloga direktive daje odgovor, a isto pitanje je i predmet ranije spomenutih amandmana kojima Parlament predlaže izmjene i dopune Prijedloga direktive. Stav koji prevladava u uvodnim odredbama i u tekstu Prijedloga direktive te u stajalištu Parlamenta jest da bi raskid poslovnog odnosa trebao predstavljati tek krajnju mjeru, ali nikako uobičajeno sredstvo rješavanja problematike negativnih učinaka u poslovanju druge ugovorne strane. Naime, raskid poslovnog odnosa može rezultirati pogoršanjem negativnih učinaka, a ne minimiziranjem ili uklanjanjem istih te je stoga kod donošenja odluke o odgovarajućim mjerama potrebno razmotriti i utjecaj raskida na one dionike koje se pokušava zaštititi.⁵² Nadalje, predviđa se kako bi poduzeća morala biti u mogućnosti tražiti ugovorna jamstva⁵³ od izravnih partnera s kojima imaju uvriježen odnos da će postupanje odnosnog poslovnog partnera biti sukladno kodeksu ponašanja ili planu preventivnih mjera. U tekstu Prijedloga direktive istaknuto je kako bi poduzeća u konačnici trebala dati prednost pred raskidom nastavku suradnje, no istovremeno bi se odnosna poduzeća trebala suzdržati od ulaska u nove poslovne odnose s konkretnim partnerom, tj. od proširenja postojećih poslovnih odnosa. Poduzećima bi trebalo biti omogućeno i da privremeno obustave poslovne odnose, ako je razumno očekivati da se za vrijeme trajanja obustave može minimizirati ili ukloniti negativne

⁵² Prijedlog DIREKTIVE EUROPSKOG PARLAMENTA I VIJEĆA o dužnoj pažnji za održivo poslovanje i izmjeni Direktive (EU) 2019/1937, op. cit. (bilj. 3), recital (32), str. 37.

⁵³ Ibid., recital (34), str. 37.

učinke, a raskid bi morao biti predviđen kao jedna od opcija u nacionalnim pravima država članica koja bi dolazila u obzir onda kada su negativni učinci ozbiljni. U konačnici je na državama članicama da osiguraju poduzećima mogućnost raskida ugovora za koje je mjerodavno njihovo pravo, pa bi u tom smislu bilo za očekivati kako bi uslijed stupanja na snagu ove Direktive i u hrvatskom pravu, bilo u Zakonu o obveznim odnosima⁵⁴ bilo u posebnom zakonu kojim bi se transponirala ova Direktiva, bile donesene odredbe koje bi poduzećima u ranije opisanim situacijama omogućile raskid poslovnog odnosa. U slučaju takvih izmjena radilo bi se o mogućnosti jednostranog raskida, no takvu mogućnost trebalo bi uvjetovati ispunjenjem određenih kriterija, a sve s ciljem sprječavanja zlouporabe instituta raskida. U hrvatskom pravu osnova za jednostrani raskid ugovora je neka vrsta povrede konkretnog ugovornog odnosa⁵⁵, pa bi ovakav način raskida ugovora predviđen Prijedlogom direktive predstavljao novinu u hrvatskom pravu jer osnova za raskid ne bi bila povreda konkretnog ugovornog odnosa između poslovnih partnera, nego postupanje jedne ugovorne strane u drugim odnosima koje nije u skladu sa zahtjevima korporativne dužne pažnje.

9. OBVEZA POVEĆANE DUŽNE PAŽNJE⁵⁶

Parlament u svome stajalištu predlaže među ostalim dopunu recitala i teksta Prijedloga direktive pojmom *povećane dužne pažnje*. Radi se o pojmu odnosno obvezi aktualiziranoj COVID-19 krizom te rusko-ukrajinskim sukobom, a kojom se u osnovi predviđa da već uspostavljeni postupci dužne pažnje, temeljem ovog Prijedloga direktive i drugih relevantnih izvora prava, u situacijama povećanog rizika dovode do razmjernog povećanja dužne pažnje koja se primjenjuje u odnosu na ljudska prava i okoliš. Opravdanje uvođenja pojma *povećane dužne pažnje* u tekst Prijedloga direktive leži u činjenici da poduzeća, čak i onda kada se ne

⁵⁴ Zakon o obveznim odnosima (NN 35/05, 41/08, 125/11, 78/15, 29/18, 126/21, 114/22, 156/22)

⁵⁵ Klarić, Petar, Vedriš, Martin, Građansko pravo, Zagreb, 2014., str. 481.

⁵⁶ European Coalition for Corporate Justice and Frank Bold, Corporate due diligence in times of armed conflict, Bruxelles, lipanj 2022. godine, 15. lipnja 2023.

opredijele za određenu stranu u sukobu, svojim djelovanjem mogu znatno utjecati na dinamiku sukoba, pa bi stoga poduzeća morala u svrhu adekvatnog reagiranja na nastali sukob ili drugu kriznu situaciju u svoje postojeće procjene rizika, odlučivanje i djelovanje u pogledu povrede ljudskih prava uvesti i analize sukoba odnosno drugih kriza. U slučaju nastupa krizne situacije, osobito se to odnosi na sukob, ističu se pitanja pružanja osnovnih usluga ratom pogođenom stanovništvu, poduzimanje sigurnosnih mjera, osiguravanje zaposlenika, plaće i premještanje radnika te naravno ključno pitanje odgovornog povlačenja s tržišta država koje su uključene u sukob. Pritom se pitanje povlačenja odnosi na povlačenje s tržišta ne samo onih država koje su sukob započele, nego i s tržišta onih država koje su sukobom pogođene. Tako se povlačenjem s tržišta države koja je „kriva“ za sukob primarno štiti reputacija poduzeća. Naprotiv, povlačenje s tržišta države pogođene sukobom primarno je uvjetovano sigurnosnim rizikom. Dakle, osnova koncepta *povećane dužne pažnje* je odgovornosti poduzeća da ne podupiru stranu koja je za sukob „kriva“, ali isto tako da njihovo povlačenje s tržišta država pogođenih sukobom mora biti odgovorno u pogledu dostupnosti proizvoda i usluga sukobom pogođenom stanovništvu te zaštite zaposlenika.

10. POTENCIJALNI UČINCI STUPANJA NA SNAGU DIREKTIVE O DUŽNOJ PAŽNJI ZA ODRŽIVO POSLOVANJE

U svrhu predviđanje učinaka koje bi ova Direktiva proizvela svojim stupanjem na snagu potrebno je krenuti od procjene broja poduzeća koja bi bila obuhvaćena njezinim područjem primjene. U brojkama, na području EU posluje 13,7 milijuna društava kapitala od čega se njih 76 000 može smatrati velikim društvima. Uzimajući u obzir samo ta velika društva te primjenjujući kriterije postavljene Prijedlogom direktive proizlazi kako 23 200 poduzeća ima više od 500 zaposlenih i prihod veći od 350 milijuna €, dok 9 400 poduzeća ima više od 500 zaposlenih i prihod veći od 150 milijuna €, a 8 900 društava kapitala ima više od tisuću zaposlenih. Pa bi tako prema nekim procjenama u osobno područje primjene ušlo tek 1%

poduzeća koja djeluju na unutarnjem tržištu.⁵⁷ Procjene broja hrvatskih poduzeća koja bi ušla u osobno područje primjene ove Direktive zasada ne postoje. Prema podacima Državnog zavoda za statistiku za 2023. godinu u Hrvatskoj je aktivno 142 404 trgovačkih društava.⁵⁸ Pritom više od 500 zaposlenih imaju 274 trgovačka društva⁵⁹, a iz podataka za 2021. godinu proizlazi kako je prihod veći od milijardu kuna (150 milijuna EUR) u RH ostvarilo 101 trgovačko društvo⁶⁰. Pritom se za ulazak u osobno područje primjene Prijedloga direktive uzima neto promet, pa bi se moglo zaključiti kako bi broj poduzeća registriranih u Hrvatskoj koja bi ušla u osobno područje primjene ove Direktive bio manji od 100 što u odnosu na ukupan broj registriranih trgovačkih društava iznosi manje od 1%.

Osobita važnost ovakvog Prijedloga direktive odnosi se na utjecaj koji bi ista imala na treće države, a u kontekstu povreda ljudskih prava i nanošenja štete okolišu to bi osobito bile tzv. *države trećeg svijeta te države u razvoju*. Pa bi tako nerazvijene države, koje su dosada bile najizložnije negativnim učincima poslovanja mahom inozemnih poduzeća, imale znatnu korist koja bi proizlazila iz obveza EU poduzeća, odnosno poduzeća koja posluju na unutarnjem tržištu EU da identificiraju negativne učinke svog poslovanja te da iste preveniraju odnosno ublaže.⁶¹ No, utjecaj Prijedloga direktive na treće države rezultirao je pojavom zabrinutosti da će stupanjem na snagu Direktive doći do povlačenja poduzeća obuhvaćenih osobnim područjem primjene Direktive iz trećih država u kojima su standardi zaštite ljudskih prava, okoliša, radničkih prava, itd. na niskoj razini. Međutim, ova zabrinutost, iako logična, pokazala se

⁵⁷ Europska komisija, op. cit. (bilj. 13), str. 5.

⁵⁸ Državni zavod za statistiku, Broj i struktura poslovnih subjekata u ožujku 2023. godine, <https://podaci.dzs.hr/2023/hr/58271>, 23. kolovoz 2023.

⁵⁹ Lidermedia, U Hrvatskoj aktivno 58,7% registriranih poslovnih subjekata, <https://lidermedia.hr/aktualno/u-hrvatskoj-aktivno-58-7-posto-registriranih-poslovnih-subjekata-152428>, 23. kolovoz 2023.

⁶⁰ Lidermedia, 1000 najvećih: S više od milijardu kuna prihoda 101 kompanija, <https://lidermedia.hr/1000-najvecih/1000-najvecih-s-vise-od-milijardu-kuna-prihoda-101-kompanija-143540>, 23. kolovoz 2023.

⁶¹ Europska komisija, op. cit. (bilj. 13), str. 63. – 64.

neopravdanom uzimajući u obzir niz istraživanja koja su pokazala kako je povlačenje s pojedinih tržišta za poduzeća najmanje privlačna opcija.⁶²

Očekuje se kako će novonastala obveza dužne pažnje dovesti do odvajanja poduzeća obuhvaćenih osobnim područjem primjene od onih dobavljača čije poslovanje rezultira potencijalnim ili stvarnim negativnim učincima što znači da će se i ona poduzeća koja nisu izravno obuhvaćena područjem primjene Direktive obvezama proizašlim iz iste morati podvrgavati barem u onoj mjeri u kojoj je to potrebno da ostanu poželjan odnosno podoban poslovni partner,⁶³ pa je u tom smislu predviđena obveza kako Unije tako i država članica da osmisle mehanizme i postupke kojima će malim i srednjim poduzećima pomoći u prilagodbi na novonastalu situaciju, a čime će se spriječiti apsolutni prestanka poslovne suradnje s određenim kategorijama poduzeća, osobito onim iz trećih država.⁶⁴

11. ZAKLJUČAK

Velike krize koje su posljednjih nekoliko godina pogodile svijet uvelike su utjecale na aktualiziranje pitanja *korporativne dužne pažnje*. Prvo tijekom COVID-19 krize, a onda i ruskom invazijom na Ukrajinu do izražaja je došla bolja pripremljenost onih poduzeća koja su ranije u svojem poslovanju uvažavale potrebe radnika, utjecaj na okoliš te na treće osobe. Naime, takva poduzeća su se kako istraživanja pokazuju bolje nosila s novonastalim poteškoćama koje su ranije spomenute krize donijele.⁶⁵ No, potreba regulacije *korporativne dužne pažnje* nije vezana samo uz gore navedene krize, nego je samo jedan od mehanizama kojim EU pokušava ostvariti dalekosežne ciljeve, a koji se odnose na postizanje klimatske

⁶² Ibid., str. 69.

⁶³ Ibid., str. 64.

⁶⁴ Prijedlog DIREKTIVE EUROPSKOG PARLAMENTA I VIJEĆA o dužnoj pažnji za održivo poslovanje i izmjeni Direktive (EU) 2019/1937, op. cit. (bilj. 3), članak 14., str. 59.

⁶⁵ European Coalition for Corporate Justice and Frank Bold, loc. cit.

neutralnosti do 2050. godine te ispunjavanje UN – ovih Vodećih načela o ljudskim pravima i poslovanju.

I dok dio poduzeća dobrovoljno provodi dužnu pažnju primarno u svrhu poboljšanja svoje reputacije kod kupaca koji su sve više osviješteni u pogledu pitanja održivosti procesa proizvodnje i uvjeta rada, pojedine države članice započele su s donošenjem propisa kojima reguliraju *korporativnu dužnu pažnju*, a čime je nastala opasnost za unutarnje tržište te je stoga EU morala poduzeti konkretne korake u ovom području.

Iz teksta Prijedloga direktive proizlazi kako se materijalno područje primjene odnosi na obvezu identificiranja, uklanjanja ili minimiziranja negativnih učinaka poslovanja poduzeća, društava kćeri te uvriježenih poslovnih partnera iz lanaca vrijednosti na ljudska prava i okoliš te na građanskopravnu odgovornost za štetu poduzeća koja postupaju protivno obvezi provedbe dužne pažnje. Iako bi Direktivom izravno bilo obuhvaćeno tek 1% najvećih poduzeća koja djeluju na tržištu EU njezini posredni učinci na sva ostala poduzeća bila bi značajna, a za očekivati je da će upravo ta ostala poduzeća dobrovoljno pristupiti provedbi obveze dužne pažnje kako bi održali svoj status poželjnih poslovnih partnera. Isto tako ovom Direktivom pokušava se ublažiti negativne aspekte poslovanja velikih poduzeća s tržišta EU na treće države, a koje su obično nerazvijene te kao takve ne mogu štiti stanovništvo i okoliš onako kako je to moguće u razvijenijim državama.

Sam Prijedlog direktive, iako načelno hvaljen kao važan korak u postizanju održivosti i zaštiti ljudskih prava, izložen je i brojnim kritikama i preporukama kojima se pokušava isti učiniti jasnijim, ali i učinkovitijim. Kritike Prijedlogu direktive uputila su neka tijela EU, ali i ostali dionici koji nisu nužno usko vezani uz EU, a brojne kritike su uvažene od strane Parlamenta što je vidljivo iz predloženih izmjena i dopuna teksta Prijedloga direktive. Osim toga kao osobito sporno pitanje postavilo se pitanje obuhvata financijskog sektora osobnim područjem primjene Prijedloga direktive kao i ograničenje obveza postavljenih istom.

U pogledu prijenosa ove Direktive u nacionalne pravne poretke postoje primjeri država članica koje već imaju zakone u ovome području, a koji bi mogli poslužiti kao uzor. EGSO pritom naglašava kako je određena pitanja u Direktivi potrebno detaljnije razraditi kako bi se izbjegla fragmentacija u postupku prijenosa.

Stupanjem na snagu ove Direktive postavilo bi se pitanje opstojnosti ugovornih odnosa onda kada djelovanje poslovnog partnera rezultira negativnim učincima, a to je pitanje uvelike riješeno samim tekstom Direktive koja raskid poslovnih odnosa predviđa kao krajnju mjeru, ali primarno ističe potrebu poticanja poduzeća na posvećivanje osobite pažnje pitanjima održivosti i ljudskih prava prilikom sklapanja poslovnih odnosa, ali i poduzimanje odgovarajućih mjera kako bi postojeći odnosi bili u najvećoj mjeri u skladu sa zahtjevima dužne pažnje.

Konačno, može se zaključiti kako je ovaj Prijedlog direktive važan iskorak EU u području podvrgavanja poduzeća pravilima čija osnovna svrha je zaštita ljudskih prava i okoliša, a isti bi potencijalno mogao imati i šire učinke potičući treće države na poduzimanje sličnih koraka. Ne treba zanemariti ni utjecaj koji bi potrošači mogli imati na način i mjeru u kojoj će ova Direktiva zaživjeti, uzimajući u obzir kako potrošači u EU sve više uzimaju u obzir održivost procesa proizvodnje i uvjete rada, a reputacijski rizik za poduzeća je veći nego ikada. Slijedom svega navedenog ostaje za vidjeti na koji način će se razvijati pregovori među Parlamentom, Komisijom i Vijećem ministara o konačnom tekstu Direktive, u kojoj mjeri će prvotni Prijedlog biti izmijenjen osobito u pogledu niza kritika koje su mu upućene te koliko će lobiranje velikih poduzeća utjecati na obveze koje će u konačnici temeljem Direktive biti nametnute u nacionalnim zakonodavstvima.

LITERATURA

KNJIGE:

1. Butorac Malnar, Vlatka, Pecotić Kaufman, Jasminka, Petrović, Siniša, Akšamović, Dubravka, Liszt, Marijana, Pravo tržišnog natjecanja i državnih potpora, Zagreb, 2021.
2. Čapeta, Tamara, Rodin, Siniša, Osnove prava Europske unije, Zagreb, 2018.
3. Klarić, Petar, Vedriš, Martin, Građansko pravo, Zagreb, 2014.
4. Petrović, Siniša, Ceronja, Petar, Osnove prava društava, Zagreb, 2019.

PUBLIKACIJE EUROPSKE UNIJE

5. Europski gospodarski i socijalni odbor, Mišljenje Europskog gospodarskog i socijalnog odbora o Prijedlogu direktive Europskog parlamenta i Vijeća o dužnoj pažnji za održivo poslovanje i izmjeni Direktive (EU) 2019/1937, Službeni list Europske unije, srpanj 2022.
6. Europska komisija, Impact Assessment Report Accompanying the document Proposal for a Directive of the European Parliament and of the Council on Corporate Sustainability Due Diligence and amending Directive (EU) 2019/1937, veljača 2022.
7. Europski parlament, Amandmani koje je donio Europski parlament 1. lipnja 2023. o Prijedlogu direktive Europskog parlamenta i Vijeća o dužnoj pažnji za održivo poslovanje i izmjeni Direktive (EU) 2019/1937, lipanj 2023.
8. Prijedlog direktive Europskog parlamenta i Vijeća o dužnoj pažnji za održivo poslovanje i izmjeni Direktive (EU) 2019/1937, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/?uri=CELEX:52022PC0071>, veljača 2022. godine

TEKSTOVI S INTERNETA

9. Broj i struktura poslovnih subjekata u ožujku 2023. godine, <https://podaci.dzs.hr/2023/hr/58271>

10. European Coalition for Corporate Justice and Frank Bold, Corporate due diligence in times of armed conflict, Bruxelles, lipanj 2022. godine, https://corporatejustice.org/wp-content/uploads/2022/09/ECCJ_Due-Diligence_in_Armed_Conflict_v03.pdf
11. EU ministers exclude finance from due diligence law in victory for France, <https://www.euractiv.com/section/economy-jobs/news/eu-ministers-exclude-finance-from-due-diligence-law-in-victory-for-france/>
12. How Does the Financial Sector Relate to the European Commission's Proposal For a Corporate Sustainability Due Diligence Directive?, <https://www.ejiltalk.org/how-does-the-financial-sector-relate-to-the-european-commissions-proposal-for-a-corporate-sustainability-due-diligence-directive/>
13. Strengthening due diligence requirements for financial institutions in the Corporate Sustainability Due Diligence Directive (CSDDD), <https://fairfinanceguide.org/media/498005/ffi-position-paper-csdd.pdf>
14. The Corporate Sustainability Due Diligence Directive (CSDDD): the position of the European Parliament and potential impact, <https://www.loyensloeff.com/insights/news-events/news/the-corporate-sustainability-due-diligence-directive-csddd-the-position-of-the-european-parliament-and-the-impact/>
15. U Hrvatskoj aktivno 58,7% registriranih poslovnih subjekata, <https://lidermedia.hr/aktualno/u-hrvatskoj-aktivno-58-7-posto-registriranih-poslovnih-subjekata-152428>
16. 1000 najvećih: S više od milijardu kuna prihoda 101 kompanija, <https://lidermedia.hr/1000-najvecih/1000-najvecih-s-vise-od-milijardu-kuna-prihoda-101-kompanija-143540>

SAŽETAK

Europska komisija donijela je 23. veljače 2022. godine Prijedlog Direktive o dužnoj pažnji za održivo poslovanje i izmjeni Direktive (EU) 2019/1937 s ciljem uređenja pitanja *korporativne dužne pažnje* na razini Europske unije. Prijedlogom direktive ostvaruju se širi ciljevi Europske unije koji se odnose na zaštitu ljudskih prava te prelazak na održivo gospodarstvo i omogućava se uredno funkcioniranje unutarnjeg tržišta Unije. Ovim Prijedlogom direktive obuhvaćena su poduzeća sa sjedištem u EU kao i ona sa sjedištem u trećim zemljama koja udovoljavaju visoko postavljenim pragovima, pa Prijedlog direktive ima usko osobno područje primjene uz očekivani posredni utjecaj na veći broj poduzeća. Prijenosom Direktive u nacionalna prava država članica nastala bi za poduzeća, obuhvaćena osobnim područjem primjene, obveza provedbe dužne pažnje, a u Prijedlogu direktive su sadržane i posebne obveze direktora. Osim obveze provedbe dužne pažnje Direktivom se predviđa i građanskopravna odgovornost poduzeća za kršenje obveza proizašlih iz Direktive. No, ovaj Prijedlog direktive predstavlja samo dio šireg sustava kojim EU nastoji izgraditi održivo gospodarstvo. Uzimajući u obzir važnost ovakvog Prijedloga direktive, cilj ovoga rada je detaljnije opisati kontekst donošenja Prijedloga direktive, sadržaj teksta Prijedloga i uvodnih odredbi, predložene amandmane, odgovoriti na određena pitanja koja se odnose na prijenos ove Direktive u hrvatsko pravo te istaknuti kritike upućene Prijedlogu direktive kao i potencijalne učinke koji bi mogli nastati njezinim stupanjem na snagu.

Ključne riječi: korporativna dužna pažnja, unutarnje tržište, negativni učinci, lanci vrijednosti, odgovarajuće mjere, uvriježen poslovni odnos.

SUMMARY

On February 23, 2022 the European Commission adopted Proposal for a Directive of the European Parliament and of the Council on Corporate Sustainability Due Diligence and amending Directive (EU) 2019/1937 aiming to regulate *corporate due diligence* in the European Union. Aim of this Proposal is to achieve greater goals of the EU regarding the human rights and transition to sustainable economy as well as ensuring proper functioning of the European single market. This Proposal would apply to EU and non – EU companies that meet high requirements, seeing that the Proposal has narrow personal scope of application with the expectation of wider indirect impact on other companies. Transposition of this Directive into the national laws would result in establishing a corporate sustainability due diligence duty for companies within the personal scope of the mentioned Directive, thereat the involvement of directors would be required. In addition to the corporate sustainability due diligence duty this Proposal includes a civil liability rules for companies in case of infringement of any of obligations. This Proposal for a Directive is only one element of a more complex system established by the EU in order to build a sustainable economy. Regarding the importance of this Proposal for a Directive, the aim of this paper is to describe the context within this Proposal has been created, content of the Proposal and proposed amendments, subsequently to give an answer on some specific questions that may occur regarding the transposition of the Directive into the Croatian law as well as to point out the critics and possible impacts connected to this Proposal for a Directive.

Keywords: corporate due diligence, European single market, adverse impacts, value chain, appropriate measure, established business relationship.